

майданчиках, робочих місцях відповідно до державних міжгалузевих і галузевих нормативних актів з охорони праці, забезпечує безкоштовно працівників нормативними актами з охорони праці;

- здійснює постійний контроль за дотриманням працівниками технологічних процесів, правил роботи на машинах, устаткуванні та з іншими засобами виробництва, за використанням засобів колективного й індивідуального захисту, виконанням робіт з охорони праці;

- організовує пропаганду безпечних методів праці [1].

В охороні праці ефективність системи управління оцінюється за допомогою відповідних критеріїв і показників ефективності, які дозволяють зробити більш повний висновок про функціонування СУОП на підприємств, а також дають можливість виробити комплекс заходів, спрямованих на покращення даної системи [2].

Для контролю СУОП створюється служба охорони праці підприємства підприємствах, установах і організаціях незалежно від форми власності та виду діяльності для виконання правових, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-економічних і лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам, професійним захворюванням і аваріям в процесі праці. Служба охорони праці опрацьовує ефективну цілісну СУОП підприємства, проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці, організовує роботу підрозділів і всього підприємства щодо створення безпечних і нешкідливих умов праці [3]. Слід зазначити, що крім контролю за станом охорони праці, на підприємстві здійснюється державний нагляд за додержанням законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці з боку уповноважених органів і посадових осіб (державних інспекторів) [7].

Висновки. У теперішній час в Україні здійснюються соціально-політичні та соціально-економічні реформи. Наша країна переживає етап відмирання централізовано-розподільних форм господарювання і народження економічних відносин у сфері праці, притаманних соціально-ринковій моделі управління. При цьому, природно, змінюються ролі й функції основних суб'єктів підприємницької діяльності: держави, роботодавця і працівника. Цей процес неминуче охоплює й охорону праці – невід'ємну частину будь-якого виробництва, а відтак і систему управління охороною праці.

Отже, узагальнюючи вище сказане можна сказати, що покращити сферу охорони праці можливо, але задля цього потрібно вирішити найголовніші проблеми, одні з яких виникають в процесі роботи служби охорони праці, що й перешкоджають ефективній діяльності, інші проблеми, пов'язані з роботодавцями підприємств, а саме, їх не належна увага до охорони праці, а також проблема різних форм контролю, що могли б давати можливість не тільки контролювати, а й прогнозувати і покращувати умови праці та забезпечити безпеку робітників.

Перелік використаної літератури:

1. Березуцький В. В. Основи охорони праці / В. В. Березуцький, Н. П. Вершиніна, С. В. Котлярова, В. В. Макаренко, В. В. Пархоменко. – Харків : Факт, 2005. – 480 с.
2. Волкова Н. В. Анализ факторов, воздействующих на специалиста по охране труда, влияющих на эффективность системы управления охраной труда / Н. В. Волкова, О. І. Єфімова, В. Н. Смірнов // «Науковедения» №3. – Петербург: ИГУПИТ, 2013. – С.1 – 8.
3. Гандзюк М. П. Основи охорони праці / М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський – Київ: Каравела, 2011. – 384 с.
4. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці / В. Ц. Жидецький, В. С. Джигирей, О. В. Мельников. – Львів: Афіша, 2000. – 348 с.
5. Мальков А. Д. Про деякі проблемні питання управління охороною праці / А. Д. Мальков, С. А. Ковжого, А. Н. Полежаєв // Вестник ХНАДУ, вип.59.- Харків : 2012. – С. 2 – 10.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТЕХНОГЕННОГО ТА ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

*Коришков Віталій Олексійович
м. Полтава*

Анотація. У статті розкриті особливості організації захисту дітей від надзвичайних ситуацій у закладах освіти. Зокрема, проаналізована система дій цивільного захисту при виникненні ситуацій природного та техногенного характеру.

Ключові слова: надзвичайна ситуація, цивільний захист, заклади освіти.

На всіх стадіях свого розвитку людина була тісно пов'язана з навколишнім світом. На початку ХХІ ст. людство все більше і більше відчуває на собі проблеми, що виникають від проживання у високоіндустріальному суспільстві. Небезпечне втручання людини у природу різко посилюється, розширився обсяг цього втручання, він став різноманітнішим і загрожує стати глобальною небезпекою для людства. Кількість надзвичайних ситуацій невідомо зростає, а це означає, що збільшується кількість жертв і матеріальних збитків, як у промисловості, так і в побуті. Але найбільшу небезпеку становлять великі аварії, катастрофи на промислових об'єктах і транспорті, а також стихійні і екологічні лиха, що зачіпають велику кількість людей.

Захист здоров'я і життя дітей в будь-яких надзвичайних ситуаціях – одне з найгуманніших і найважливіших завдань. Турбота про дітей повинна постійно перебувати в центрі уваги дорослих. Під час надзвичайних ситуацій діти особливо схильні до травматизму, хвороб, небезпеки втратити родичів і залишитися самотніми, безпорадними у великій масі людей і тому потребують особливої уваги і турботи. Турбота про їх захист – справа не лише батьків, але і всіх адміністративних, господарських і громадських структур держави. Тому особливо актуальним виступає наразі питання організації захисту дітей від надзвичайних ситуацій у закладах освіти.

Мета статті – визначити основні особливості організації захисту від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Виклад основного матеріалу. Єдина система цивільного захисту є державною системою органів управління, сил і засобів, що створюється для організації і забезпечення захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру.

Міністерство освіти і науки України разом з Міністерством з питань надзвичайних ситуацій України розробили і узгодили програму навчання молоді. Начальник Цивільного захисту – міністр освіти і науки України – у 2009 році затвердив «Положення про функціональну підсистему «Освіта і наука України» єдиної державної системи цивільного захисту України».

Керівники Цивільного захисту всіх рівнів виконують [3]:

- заходи на упередження виникнення надзвичайних ситуацій;
- готують та реалізують комплекс правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання технічної та природної безпеки;
- проводять оцінку рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайних ситуацій на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій, з метою недопущення їх переростання у надзвичайні ситуації або пом'якшення можливих наслідків.

Для запобігання надзвичайним ситуаціям у закладах освіти і науки постійно і ефективно діє навчально-виховна система, спрямована на забезпечення мінімізації і виключення впливу факторів ураження надзвичайних ситуацій на учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі [7].

Начальниками Цивільного захисту органів управління освітою всіх рівнів, навчальних закладів, установ, організацій і підприємств галузі є їх керівники. Начальниками штабів — перші заступники керівників або штатні посадовці, на яких вимогами законодавства покладається [3]:

- призначення посадових осіб Цивільного захисту об'єкта;
- визначення функціонального призначення та організаційної структури, створення і підготовка штабу, невоєнізованих формувань і служб Цивільного захисту;
- розробка і своєчасне корегування Плану Цивільного захисту, який включає план дій органів управління, сил і структурних підрозділів об'єкта Цивільного захисту щоденно і в надзвичайних ситуаціях;
- створення фонду матеріально-технічних засобів підготовки Цивільного захисту;
- організація і проведення заходів запобігання і реагування на Цивільного захисту;
- організація підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, функціонального навчання керівного складу, штабу, невоєнізованих формувань тощо;
- забезпечення готовності системи управління об'єкта до виконання завдань Цивільного захисту;
- контроль стану Цивільного захисту в структурних підрозділах.

Начальник Цивільного захисту об'єкта забезпечує учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі згідно вимог законодавства засобами індивідуального та

колективного захисту та несе особисту відповідальність за постійну готовність об'єкта до виконання заходів запобігання та реагування на всі надзвичайні ситуації. Начальником штабу Цивільного захисту об'єкта може призначатися спеціальна особа. За наказом керівника навчального закладу на базі існуючих служб і підрозділів створюються позаштатні спеціалізовані служби і формування, призначені для проведення невідкладних робіт у процесі запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, з якими проводяться спеціальні навчання і тренування. До невоєнізованих формувань зараховуються працездатні особи, за винятком жінок, які мають дітей віком до 8 років, жінок-медиків, які мають дітей віком до 3 років, які мають мобілізаційні приписи [4].

Залежно від масштабів і особливостей надзвичайних ситуацій, що прогножуються або виникли, обласна, районні державні адміністрації тощо у межах конкретної території встановлюють режими дій функціональної підсистеми освіти [6]:

- режим повсякденної діяльності;
- режим підвищеної готовності;
- режим діяльності у надзвичайних ситуаціях;
- режим діяльності у надзвичайному стані (запроваджується в Україні або на окремих її територіях у порядку, визначеному Конституцією України та Законом України «Про надзвичайний стан»).

Особи керівного складу Цивільного захисту, вчителі БЖД, викладачі допризовної підготовки в перший рік призначення на посаду повинні, згідно вимог законодавства, пройти функціональне навчання на відповідних курсах в Інституті державного управління у сфері цивільного захисту, його регіональних філіях, у мережі обласних курсів підготовки керівних кадрів цивільного захисту і в обласному Інституті післядипломної освіти, яке здійснюється з відривом від виконання службових обов'язків і є необхідною умовою атестації всіх фахівців та керівників при переміщенні по службі, присвоєнні кваліфікаційних категорій, звань тощо. А в майбутньому – підвищувати свою кваліфікацію (не рідше одного разу на п'ять років).

Для всебічного вивчення питань цивільного захисту, безпеки життєдіяльності в закладах освіти обладнані відповідні інформаційно-довідкові куточки, виставки, класи і кабінети. Стенди спеціалізованих кабінетів навчальних закладів всебічно розкривають питання цивільного захисту, безпечної поведінки учнів і студентів у різних надзвичайних подіях і ситуаціях [7].

Система організації, навчання у сфері цивільного захисту спрямована на [1]:

- упередження виникнення надзвичайних ситуацій в регіоні;
- підготовку і перепідготовку особового складу органів управління та сил цивільного захисту;
- організацію навчання різних верств населення діям в умовах надзвичайних ситуацій.

Активну і практичну допомогу в організації підготовки керівних кадрів та фахівців цивільного захисту в структурних підрозділах освіти і науки регіону надають обласні курси підготовки керівних кадрів. Для запобігання загибелі дітей, виникнення надзвичайних ситуацій отримані учнями знання освітяни області закріплюють у ході вивчення питань з безпеки життєдіяльності, відпрацьовують їх при проведенні «Дня Цивільної оборони». В позаурочний час з учнями проводять і організують вікторини, шкільні та районні олімпіади через різні види діяльності дітей: навчальну, трудову, ігрову, художню тощо. Ефективно використовують у навчальному процесі існуючу навчально-матеріальну базу, планують її розвиток відповідно до сучасних педагогічних та інформаційних технологій навчання, щороку проводять огляд-конкурс на кращий клас з БЖД. Педагоги постійно вивчають нормативно-правові документи, що регламентують організацію навчально-виховного процесу в системі дошкільної, загальноосвітньої, професійно-технічної та вищої освіти з нормативних дисциплін «Цивільна оборона» та «Безпека життєдіяльності», спільно з управліннями (відділами) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту міст (районів) організують дійовий контроль за якістю навчання з вищезгаданих нормативних дисциплін [2].

Зазначені заходи забезпечують ефективність зусиль керівників системи освіти і науки з підготовки дітей, учнів, студентів і керівного складу до дій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, зберегти життя дітей та дорослих, особисте і державне майно.

Цивільний захист в навчальних закладах організовується за тим самим принципом, що й на об'єктах народного господарства з урахуванням їх особливостей і технічних можливостей, але з навчальною метою. Розроблено організаційну структуру цивільного захисту навчального закладу. *Начальником цивільного захисту* навчального закладу (школи, технікуму, ПТУ) є його

директор, який своїм наказом призначає начальника штабу цивільного захисту. *Штаб цивільного захисту* розробляє документи і організовує проведення заходів із цивільного захисту. *Пост* радіаційного і хімічного спостереження складається з трьох чоловік: начальника поста, розвідника-дозиметриста і розвідника-хіміка. *На посту мають бути*: фільтрувальні протигazi, засоби медичного захисту (ППП-8, АІ-2), засоби захисту шкіри, прилади радіаційної розвідки і дозиметричного контролю опромінення, а також журнал спостережень, компас, годинник, схема орієнтирів, таблиця сигналів оповіщення, бінокль, засоби подачі сигналів і зв'язку [7].

У навчальному закладі розробляється «План дій органів управління, сил і структурних підрозділів», який доводиться до виконавців-викладачів, старшокласників (старшокурсників). Всі заходи з цивільного захисту в навчальному закладі проводяться за розпорядженням директора (начальника цивільного захисту) штатними працівниками, викладачами. Студенти коледжів (технікумів) і учні шкіл (училищ) включаються у склад формувань цивільного захисту і залучаються на об'єкті навчання, які проводять штаби цивільного захисту [8].

Крім того, з кожним роком в загальноосвітніх школах України не зменшується кількість пожеж. Причини виникнення пожеж різні, але більшість з них сталася саме через порушення правил пожежної безпеки. Крім проблем з організацією навчального процесу, перед директорами шкіл щороку постає питання належної реалізації протипожежних заходів. Цей напрямок роботи має певні особливості. Перед початком кожного навчального року всі загальноосвітні навчальні заклади мають бути прийняті комісіями, до складу яких входять представники державного пожежного нагляду. За порушення вимог пожежної безпеки, створення перешкод діяльності комісії, невиконання її приписів, посадових осіб належить притягувати до відповідальності.

Керівники навчальних закладів перш за все повинні контролювати дотримання протипожежного режиму всіма учасниками навчально-виховного процесу. До їх обов'язків входить здійснення заходів щодо попередження пожежної небезпеки, вони мають слідкувати за виправленням недоліків у організації пожежної безпеки, виявлених комісією Держпожежнагляду. На директорів покладається забезпечення шкіл протипожежними засобами, установками автоматичного виявлення та гасіння пожеж [6].

Керівники навчальних закладів зобов'язані призначати осіб відповідальних за протипожежний стан усіх структурних підрозділів та за проведення інструктажів, організовувати вивчення вимог пожежної безпеки серед працівників навчального закладу. Належить слідкувати й за протипожежним станом прилеглих до школи територій: дороги, проїзди до будівель, а також доступи до пожежного інвентарю та обладнання мають бути завжди вільними.

У навчальному закладі, як і в будь-якій установі чи організації, повинен діяти протипожежний режим і порядок оповіщення людей про евакуацію в разі пожежі чи надзвичайної ситуації, згідно вимог закону України «Про пожежну безпеку» та правил пожежної безпеки для закладів, установ і організацій системи освіти України. Планування цивільного захисту об'єкта – це розроблення сукупності документів, у яких визначені сили і засоби, порядок і послідовність дій з метою забезпечення захисту населення, виробництва, а також виконання завдань вищих органів, пов'язаних із поданням допомоги населенню інших об'єктів і міст. Ці документи, розроблені із урахуванням реальних можливостей і умов об'єкта, є настановою для організованих дій як з метою підготовки об'єкта до захисту в надзвичайних ситуаціях, так і з метою ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [6].

Залежно від отриманих результатів, в органах управління освітою всіх адміністративних рівнів, у навчальних закладах, організаціях, установах і підприємствах галузі, як об'єктах цивільного захисту, розробляється «План дій» органів управління, сил і структурних підрозділів. Цей документ є мотивованим рішенням керівника — начальника цивільного захисту на організацію і ведення цивільного захисту об'єктів усіх режимах дій.

На об'єкті, який знаходиться в зоні впливу потенційно небезпечних об'єктів, розробляється План реагування (окремий розділ Плану дій) на вірогідну для даної зони надзвичайних ситуацій. План цивільного захисту об'єкта затверджується керівником об'єкта галузі освіти і науки та обов'язково узгоджується з місцевими органами виконавчої влади, самоврядування з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення. Основним завданням Плану дій є упередження і реагування на надзвичайні ситуації, реальну її загрозу та виникнення, збереження життя і здоров'я людей, мінімізацію матеріальних втрат, дійові заходи для захисту дошкільних, навчальних і позашкільних закладів освіти, місць постійного масового перебування людей, вирішення розосередження або термінової евакуації учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі з території, на якій можливе ураження прогнозованою

надзвичайною ситуацією [7].

План включає п'ять основних розділів [7]:

1. Оцінка природного, техногенного та екологічного стану місцевості розташування об'єкта, наявності потенційно небезпечних об'єктів і можливого характеру пов'язаних з ними надзвичайних ситуацій;

2. Оцінка або аналіз об'єкта цивільного захисту з урахуванням розташування його складових на місцевості, оцінка факторів, що будуть полегшувати або затрудняти організацію ведення цивільного захисту об'єкта, аналіз необхідних заходів для усунення або зменшення впливу негативних факторів;

3. Дозвіл керівника на організацію і ведення цивільного захисту об'єкта за режимами дій в період запобігання і реагування на можливі надзвичайні ситуації;

4. Матеріально-технічне забезпечення цивільного захисту, яке включає протирадіаційне, протихімічне, медичне, протипожежне, транспортне, матеріальне тощо;

5. Організація управління, зв'язку, оповіщення та взаємодії.

До Плану дій (реагування) додаються [7]:

- схема управління, зв'язку, оповіщення і взаємодії;

- план-календар дій об'єкта в усіх режимах діяльності;

- карта (схема) регіону з графічними елементами плану евакуації та необхідними розрахунками, узгоджена з районним (міським) місцевим органом влади з питань надзвичайних ситуацій;

- план евакуації об'єкта в заміську зону;

- особисті плани дій у двох примірниках;

- необхідні довідкові документи управління та взаємодії;

- список особового складу, запланованого для евакуації.

Плани дій (реагування) і евакуації визначаються довгостроковими документами, вони щорічно корегуються, уточнюються і узгоджуються з відповідними органами місцевої влади з питань цивільного захисту.

Начальник штабу закладу освіти щорічно розробляє [5]:

- наказ про стан цивільного захисту за минулий рік та основні завдання на наступний рік;

- план підготовки цивільного захисту об'єкта в наступному році;

- навчальний план і розклад занять з постійним складом працівників органів управління освітою і навчальних закладів за тематикою цивільного захисту;

- документи щодо підготовки і проведення «Дня Цивільної оборони» у загальноосвітніх і професійно-технічних та «Тижня безпеки дитини» у дошкільних закладах освіти;

- доповідь про стан і підготовку цивільного захисту об'єкта у минулому році, яка надається до місцевого органу управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення і до штабу цивільного захисту вищого рівня.

Практична підготовка та відпрацювання дій за планами Цивільного захисту [6]:

- в органах управління освітою і закладах вищої освіти проводиться на комплексних об'єктових навчаннях з чисельністю постійного складу 300 і більше осіб і тренуваннях (до 300 осіб) один раз на три роки тривалістю до однієї доби;

- у середніх, професійно-технічних та дошкільних закладах освіти тренування проводиться щорічно під час «Дня ЦО» та «Тижня безпеки дитини» відповідно. Керівниками таких навчань визначені начальники цивільного захисту об'єктів.

Планування цивільного захисту об'єкта – це розроблення сукупності документів, у яких визначені сили і засоби, порядок і послідовність дій з метою забезпечення захисту населення, виробництва, а також виконання завдань вищих органів, пов'язаних із наданням допомоги населенню інших об'єктів і міст. Ці документи, розроблені із урахуванням реальних можливостей і умов об'єкта, є настановою для організованих дій як з метою підготовки об'єкта до захисту в надзвичайних ситуаціях, так із метою ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

На керівний склад навчального закладу покладаються наступні завдання [6]:

- доведення інформації цивільного захисту про надзвичайні ситуації до всіх викладачів і учнів;

- своєчасне забезпечення їх засобами індивідуального і медичного захисту;

- організація і проведення термінової профілактики учнів;

- проведення рятувальних робіт.

Отримавши повідомлення про надзвичайну ситуацію, вчитель (класний керівник) повинен виявити наявність і стан засобів індивідуальної і медичної допомоги, а також наявність

і місце розташування вогнегасників та внутрішніх пожежних кранів.

Весь цикл рятувальних робіт у школі можна поділити на два етапи [7]:

I етап – з моменту отримання сигналу небезпеки або надзвичайної ситуації до прибуття в район лиха рятувальників (формувань цивільного захисту);

II етап – з моменту прибуття формувань і до початку виконання ними поставлених задач, тобто вивозу (виводу) всіх учнів у безпечну зону та евакуації поранених у лікувальні заклади.

Особливості проведення рятувальних робіт у школі полягає в тому, що вони повинні проводитися з моменту отримання сигналу про небезпеку або початок стихійного лиха і до повного їх завершення.

Класний керівник (учитель) безперервно знаходиться зі своїм класом, більшу увагу надає легко збуджуваним і психічно нестійким дітям, допомагає їм подолати почуття страху, утримує їх від необдуманих вчинків; більш врівноваженим учням доручає спостереження за їх товаришами і надає їм допомогу. За найменшої можливості класний керівник організовує вихід учнів із небезпечної зони і, в першу чергу, винесення поранених [6].

Висновки. Таким чином, повноцінне функціонування сил Цивільного захисту неможливе без цілісної системи підготовки кадрів Цивільного захисту, навчання населення, у тому числі студентів ВУЗів, професійно-технічних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл і вихованців дошкільних навчальних закладів дітям при виникненні надзвичайних ситуацій.

Для запобігання надзвичайним ситуаціям у закладах освіти і науки постійно і ефективно діє навчально-виховна система, спрямована на забезпечення мінімізації і виключення впливу факторів ураження надзвичайних ситуацій на учасників навчально-виховного процесу і працівників галузі. Зазначені заходи забезпечують ефективність зусиль керівників системи освіти і науки з підготовки дітей, учнів, студентів і керівного складу до дій у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, зберегти життя дітей та дорослих, особисте і державне майно.

Перелік використаної літератури:

1. Депутат О. П. Цивільна оборона: Підручник / О. П. Депутат, І. В. Коваленко, І. С. Мужик. – Львів: Афіша, 2001. – 332 с.
2. Коваленко Г. Цивільна оборона: Конспект лекцій для студентів денної і заочної форм навчання / Г. Коваленко, Е. Матицин, Ф. Мусіяченко. – Х.: Інжек, 2005. – 254 с.
3. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
4. Миценко І. Цивільна оборона: Навчальний посібник / І. Миценко, О. Мезенцева. – Кіровоград: Кіровоградська районна друкарня, 2003. – 402 с.
5. Стеблюк М. І. Цивільна оборона / М. І. Стеблюк. – К.: Знання, 2006. – 455 с.
6. Ткачук А. Цивільна оборона: Курс лекцій / А. Ткачук, С. Кононенко. – Кіровоград, 2006. – 199 с.
7. Цивільна оборона в установах та закладах освіти: Методичний посібник / Упор. Р. Лещишин, М. Величко. – Тернопіль: Мандрівець, 2002. – 137 с.
8. Шоботов В. М. Цивільна оборона / В. М. Шоботов. — К.: Знання, 2004. – 436 с.

ПОВОДЖЕННЯ З ВНП, НЕВИЗНАЧЕНИМИ ПРЕДМЕТАМИ ТА РЕЧОВИНАМИ

*Костенко Олена Юріївна
м. Полтава*

Анотація. У статті розглянуто види небезпечних предметів, окреслено основні правила поведінки з ВНП, які кожен повинен довести до учнів та вихованців з метою збереження життя та здоров'я, як власного, так і оточуючих.

Ключові слова. Вибухонебезпечні предмети, невизначені речовини, боєприпаси, заходи з безпеки, вогнепальна зброя, правила поведінки, безпека, невідомі предмети.

Наша країна зараз переживає важкі часи, часи коли ми зіштовхнулися з військовою агресією іншої країни. В цей час, я вважаю, в системі формування здоров'язбережувальних компетентностей молоді досить актуальним є питання поведінки з ВНП, невизначеними предметами та речовинами. Адже статистика за останні роки з цього питання доволі сумна. Крім того, багатостраждальна українська земля приховує в собі страшні залишки часу Другої світової війни - бомби, снаряди, міни, гранати, патрони.